

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU UGDYMO IR MOKYMO PROCESO TAURAGĖS PROGIMNAZIJOJE METU TYRIMO

2023 m. lapkričio 17 d. Nr. (23)SN-173)SP-90
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2023 m. rugsėjo 7 d. gautas pareiškėjos (Tarnybai asmens duomenys žinomi; toliau – Pareiškėja) skundas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu; skundžiamu subjektu nurodyta Tauragės „Aušros“ progimnazijos (toliau – Progimnazija) administracija (Pareiškėjos dukra mokosi Progimnazijos pirmoje klasėje).

Pareiškėja skunde rašo: „Pradinių klasių mergaitėms draudžiama dėvėti kelnes, dėl to, kad jos mergaitės. Privaloma dėvėti tik sarafaną, be sarafano į mokyklą mergaitėms atvykti negalima. Jei mergaitė su kelnėmis ji sulaukia pastabų“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Pareiškėja Tarnybos prašymu 2023 m. rugsėjo 12 d. elektroniniu laišku papildė skundžiamas aplinkybes ir paaiškino: „Dukrai, kaip ir visoms pradinių klasių mergaitėms, yra draudžiama dėvėti kelnes mokykloje bet kuriuo metų laiku.“ Pareiškėjos teigimu, Progimnazijos direktoriaus pavaduotoja ir pradinių klasių mokytoja (pavardės nenurodytos) esą pasakė, kad „mergaitės privalo kasdien dėvėti tik sarafaną, kelnės skirtos tik berniukams“. Pareiškėja informavo, kad „Per tėvų susirinkimą ir asmeniškai teiraujantis administracijoje dėl aprangos taisyklių buvau informuota, kad mergaitei kelis kart atvykus su kitokia nei sarafanas uniforma, mokykla imsis veiksmų“. Pareiškėja elektroniniu laišku Tarnybai pranešė: „Klasės tėvų susirinkimo metu tėvai iškėlė klausimą dėl kelnų dėvėjimo, buvome informuoti, kad mergaitėms kelnės draudžiamos, o šaltuoju metu mergaitėms dėvėti sarafaną kartu su kelnėmis / stromis pėdkelnėmis, bet sarafanas bet kuriuo atveju būti privalo. Berniukams skirtas variantas: megztinis dėvimas su kelnėmis mergaitėms neleidžiamas. Lygiai taip pat karštuoju metų laiku, berniukams leidžiama į mokyklą atvykti su šortais, o mergaitėms ne.“

Pareiškėjai kyla ir kitas klausimas: „kodėl yra diskriminuojami toje pačioje mokykloje besimokantys vaikai ir pagal amžių. Kodėl pradinukas negali vilkėti džemperio ar švarko?“

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birute Sabatauskaitė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2023 m. rugsėjo 18 d. raštu Nr. (23)SN-173)S-458 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Progimnazijos direktorę ir paprašė per 7 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) pateikti motyvuotus paaiškinimus, atsakyti į klausimus ir pateikti šią informaciją:

„1. Kokia yra patvirtinta uniformų dėvėjimo tvarka Progimnazijoje ir ar tikrai mergaitėms yra draudžiama dėvėti kelnes mokymosi metu (prašyčiau pateikti šio teisės akto kopiją arba nuorodą internete)?

2. Jeigu yra nustatytas draudimas mergaitėms dėvėti kelnes mokymosi metu, prašyčiau paaiškinti, kokiais teisės aktais šis draudimas yra pagrįstas bei dėl kokių pateisinamų priežasčių, motyvų jis yra nustatytas?

3. Ar Progimnazijos administracija su tėvais, moksleiviais aptarė galimybę mergaitėms dėvėti kelnes mokymosi metu, jeigu taip, kokie sprendimai buvo priimti?

4. Ar Progimnazijos administracija praktikoje laikosi nuostatos, jog „mergaitės privalo kasdien dėvėti tik sarafaną, kelnės skirtos tik berniukams“; jeigu taip, dėl kokių priežasčių?

5. Kaip galėtumėte paaiškinti Progimnazijos tinklalapyje skelbiamą informaciją (<https://www.tauragesausra.lt/administracine-informacija/tvarkos-ir-taisykles-2/>), pagal kurią, Tauragės „Aušros“ progimnazijos direktoriaus 2018 m. birželio 20 d. įsakymu Nr.1-66 buvo patvirtintos Tauragės „Aušros“ progimnazijos mokinio uniformos dėvėjimo taisyklės, kurių 3.1 punktu nustatyta: „Kasdien pamokose 1–4 klasių mokiniams privaloma uniforma“, kurios sudėtinė dalis, taikoma tik mergaitėms, yra „*languotas (nurodyto pavyzdžio) sarafanas“; ir, be kita ko, mergaitėms adresuojama nuostata: „*tamsiai mėlynos spalvos kelnės (neprivaloma)“. Ar ši nuostata suprantama, kad mergaitėms vis tik galima dėvėti mėlynos spalvos kelnes, tačiau jos nėra privalomos?

6. Prašyčiau pateikti motyvuotą paaiškinimą dėl Pareiškėjos keliamo klausimo: „kodėl yra diskriminuojami toje pačioje mokykloje besimokantys vaikai ir pagal amžių. Kodėl pradinukas negali vilkėti džemperio ar švarko?“

Taip pat prašyčiau pateikti kitą, Jūsų nuomone, reikšmingą informaciją, susijusią su skunde išdėstytomis aplinkybėmis.“

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2023 m. spalio 16 d. gautas Progimnazijos direktorės 2023 m. rugsėjo 21 d. elektroniniu parašu pasirašytas raštas Nr. 16-66.

Progimnazijos direktorė lygių galimybių kontrolieri pateikė informaciją ir paaiškinimus dėl skundžiamų aplinkybių ir atsakė į pateiktus klausimus:

„Tauragės „Aušros“ progimnazijoje direktoriaus įsakymu 2018 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 1-66 patvirtinta Mokinio uniformos dėvėjimo taisyklės (<https://www.tauragesausra.lt/administracine-informacija/tvarkos-ir-taisykles-2/>). Mokinio uniformos dėvėjimo taisyklės rengtos atlikus progimnazijos bendruomenės apklausą, derintos su progimnazijos taryba, aukščiausiaja savivaldos institucija, kurią sudaro 5 tėvai, 5 mokytojai ir 5 mokiniai. Progimnazijos bendruomenė nutarė, kad pradinio ugdymo mergaitėms privaloma uniforma:

- * palaidinė, polo marškinėliai arba golfas
- * languotas (nurodyto pavyzdžio) sarafanas;
- * tamsiai mėlynas (nurodyto pavyzdžio) megztinis su progimnazijos emblema;
- * tamsiai mėlynos spalvos kelnės (neprivaloma);
- * kaklaraištis (languotas, neprivaloma).

Progimnazijoje tėvai nekėlė klausimo dėl kelnų nešiojimo mergaitėms. Diskusijos vyko prieš patvirtinant uniformos dėvėjimo taisykles, diskutuota dėl uniformos sudėtinių dalių, spalvos, papildomų elementų, tiekėjų pasirinkimo ir t. t. Nuo 2018 metų nusistovėjo tvarka, kad mergaitės dėvi sarafanus, nors taisyklėse yra įrašyta, kad mergaitės gali dėvėti mėlynos spalvos kelnes, tačiau tai neprivaloma, o privalomi sarafanai. Nė karto progimnazijos administracija negavo nusiskundimų iš tėvų dėl sarafanų dėvėjimų, pageidavimų dėl kelnų dėvėjimo. Žiemos metu, kai būdavo šaltesnis oras mergaitės ateidavo su kelnėmis.

Dėl mokinio uniformos sudėtinių dalių pradinio ugdymo mokiniams ir pagrindinio ugdymo mokiniams, buvo susitarta su progimnazijos bendruomene. Mokinių tarybai pateikus pasiūlymą, kuris buvo apsvarstytas progimnazijos taryboje, buvo nutarta į uniformos vieną iš sudėtinių dalių įtraukti bliuzoną, pagrindinio ugdymo mokiniams.

Atsižvelgiant į progimnazijos bendruomenės pasiūlymu, pageidavimus, atlikus mokinių tėvų apklausą keičiamos, atnaujinamos, koreguojamos mokinio uniformos dėvėjimo taisyklės.

Sprendimai priimami atsižvelgus į daugumos nuomonę. 2023–2024 mokslo metais planuojama vėl atlikti mokyklos bendruomenės apklausą ir atnaujinti Mokinio uniformos dėvėjimo taisykles.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Atsižvelgiant į tai, kad specialiuoju Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu įtvirtintos švietimo ir mokslo įstaigų pareigos įgyvendinti moterų ir vyrų lygias teises šioms įstaigoms vykdant šiuo įstatymu numatytą veiklą turinio prasme yra siauresnės nei Lygių galimybių įstatyme įtvirtintos panašių įstaigų pareigos, kuriuo draudžiama diskriminacija *inter alia* lyties pagrindu, skundo aplinkybės vertinamos remiantis Lygių galimybių įstatymo nuostatomis, kuriomis įtvirtinta platesnė apsauga nuo diskriminacijos lyties pagrindu mokant ir ugdant pagal formaliojo švietimo programas.

Taigi skundo tyrimo metu vertinama, ar Progimnazija, nustatydamą pamokose 1–4 klasių moksleivėms privalomai dėvėti sarafanus, kitaip tariant, nenustatydamą alternatyvos – mūvėti kelnes, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 6 straipsnio 1 d. 1 punkto, kuriuo švietimo įstaigos, kiti švietimo teikėjai bei mokslo ir studijų institucijos privalo užtikrinti vienodas sąlygas asmenims nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, kai priimama į švietimo įstaigas, kitus švietimo teikėjus bei mokslo ir studijų institucijas, mokoma ir ugdoma pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, kurias jie vykdo.

Pareiškėja 2023 m. rugsėjo 12 d. elektroniniu laišku pasiteiravo, kodėl „diskriminuojami toje pačioje mokykloje besimokantys vaikai ir pagal amžių“, kai 1–4 klasių moksleiviams neleidžiama vilkėti švarko arba džemperio, tačiau nepateikė informacijos, kaip konkrečiai dėl tokios privalomos drabužių dėvėjimo sąlygos jos dukra (sūnus) atsidūrė mažiau palankioje padėtyje dėl savo amžiaus, kokias neigiamas pasekmes sukėlė galimas draudimas vilkėti švarką arba džemperį, ar dukrai (sūnui) apskritai nebuvo leista dėvėti švarko arba džemperio. Dėl to šis klausimas šio skundo tyrimo metu nebus vertinamas. Pastebėtina, kad pats žodis „džemperis“ Tauragės „Aušros“ progimnazijos mokinio uniformos dėvėjimo taisyklių (toliau vadinamos ir Taisyklėmis; 2018 m. birželio 20 d. redakcijos) 3.1 punkte vartojamas kaip „megztinio“ sinonimas, tai yra nustatyta, kad 1–4 klasių berniukams privaloma vilkėti megztinį-džemperį, megztinį leidžiama vilkėti, be kita ko, ir 1–4 klasių mergaitėms, o tų pačių klasių berniukams leidžiama vilkėti

megztinį-džemperį). Pastebėtina, kad švarko dėvėjimas 1–4 klasių moksleiviams Taisyklėmis apskritai nėra reglamentuojamas, taigi nėra specifiškai draudžiamas.

2. Pažymėtina, kad Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo prieš moteris 10 straipsnio a punktu valstybės dalyvės (Lietuva yra ratifikavusi šią Konvenciją, todėl yra valstybė, dalyvaujanti jos nuostatų įgyvendinime) įpareigojamos imtis visų reikiamų priemonių, kad būtų panaikinta moterų diskriminacija ir jos turėtų lygias su vyrais teises mokslo srityje ir kad, pripažįstant vyrų ir moterų lygybę, būtų užtikrintos vienodos sąlygos pasirinkti profesiją ir specialybę, įgyti išsimokslinimą ir gauti diplomus visų kategorijų kaimo ir miestų mokslo įstaigose, o ši lygybė turi būti užtikrinama ikimokyklinėse įstaigose, bendrojo, specialiojo, profesinio ir aukštojo techninio mokslo įstaigose, taip pat visose profesinio parengimo įstaigose. Taigi Lietuvai, kaip ir kitoms šią konvenciją ratifikavusioms valstybėms, yra nustatyta imperatyvi pareiga užtikrinti moterims lygias teises su vyrais mokslo srityje įgyti išsimokslinimą ir gauti diplomus bet kurio lygmens mokslo įstaigose; 10 str. c punktu yra įtvirtintas bet kokių stereotipinių pažiūrų į vyrų ir moterų vaidmenį uždraudimas visų lygių ir formų mokyme skatinant bendrą mokymą ir kitus mokymo tipus, kurie padės pasiekti šį tikslą, ypač peržiūrint vadovėlius, mokyklų programas ir parenkant mokymo metodus.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III skirsnis reglamentuoja lygybę, šio skirsnio 20 straipsnis įtvirtina lygybės prieš įstatymą principą, o 21 str. įtvirtina bet kokios diskriminacijos draudimą, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad

jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (1 str. 1 dalis).

Lygių galimybių įstatymo 6 str. 1 d. 1 punktu nustatyta, kad švietimo įstaigos, kiti švietimo teikėjai bei mokslo ir studijų institucijos privalo užtikrinti vienodas sąlygas asmenims nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, kai priimama į švietimo įstaigas, kitus švietimo teikėjus bei mokslo ir studijų institucijas, mokoma ir ugdoma pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, kurias jie vykdo.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 str. 3 dalyje formalusis švietimas apibrėžiamas kaip švietimas, vykdomas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas švietimo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacija arba pripažįstama kompetencija, reikalinga įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti.; 2 str. 27 dalyje švietimas apibrėžiamas kaip ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, mokytojų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklą visuma; 2 str. 28 dalyje nustatyta, kad švietimo įstaiga tai mokykla arba švietimo pagalbos įstaiga; 2 str. 34 dalyje švietimo teikėjas apibūdinamas kaip mokykla, laisvasis mokytojas arba kitas švietimo teikėjas (įstaiga, įmonė, organizacija, taip pat valstybės narės juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padaliniai, įsteigti Lietuvoje, kuriems švietimas nėra pagrindinė veikla), Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę vykdyti švietimą; 2 str. 35 dalyje ugdymas apibrėžiamas kaip dvasinių, intelektualinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant.

Švietimo įstatymo 46 str. 1 d. 7 punkte nustatyta, kad mokinys turi teisę mokytis savitarpio pagarba grįstoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, turėti higienos reikalavimus atitinkančius mokymosi krūvį ir aplinką.

Progimnazijos interneto svetainėje skelbiama, kad Progimnazijos nuostatai yra patvirtinti 2021 m. liepos 28 d. Tauragės rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-223 (toliau – Nuostatai). Nuostatų II skyriaus 19 punktu nustatyta, kad Progimnazijos veiklos sritis yra švietimas, 20 punkte nurodytos veiklos rūšys: pagrindinis ugdymas I dalis (20.1 p.), pradinis ugdymas (20.2.1 p.) ir kitų rūšių ugdymas; 22 punkte nustatyti Progimnazijos veiklos uždaviniai: teikti mokiniams kokybišką ikimokyklinį bei priešmokyklinį ugdymą, pradinį, pagrindinio ugdymo programos I dalies išsilavinimą; vienas iš Progimnazijos uždavinių yra užtikrinti saugią ir sveiką mokymo(si) aplinką (22.4 p.).

Taigi remiantis Švietimo įstatymo, Nuostatų sisteminiu aiškinimu, Progimnazija pagal jai priskirtą įstaigos rūšį, teisinę formą yra švietimo įstaiga, teikianti pradinio, pagrindinio ugdymo ir kitas paslaugas. Šiuo Pareiškėjos skundo tyrimo atveju vertinama, ar Progimnazija, būdama švietimo įstaiga, tinkamai vykdo Lygių galimybių įstatymo 6 str. 1 d. 1 punktu nustatytą pareigą – užtikrinti vienodas sąlygas asmenims nepaisant lyties, kai mokoma ir ugdoma pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, kurias ji vykdo.

3. Diskriminacijos samprata išplaukia iš lygių galimybių principo, įtvirtinto tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose. Įvairiuose teisės aktuose yra įtvirtinta, kad draudžiamas nevienodas elgesys dėl tam tikro žmogaus įgimto ar įgyto požymio, priskirtinos savybės (amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, religijos, socialinės padėties ir kt.), todėl diskriminacija plačiaja prasme suvokiama kaip skirtumų darymas, susijęs su asmeniui būdingu tam tikru jį identifikuojančiu požymiu. Dėl šios priežasties asmeniui ar vienodais požymiais pasižyminčiai grupei asmenų gali būti sukuriamos prievolės, nepatogumai, sumažinamos arba apskritai atimamos galimybės realizuoti savo teises, kurie nėra taikomi kitiems visuomenės nariams, pasižymintiems kitais asmens tapatybės požymiais. Taigi diskriminacija pati savaime yra elgesys, dėl kurio asmeniui būtent dėl tam tikro tą asmenį identifikuojančio požymio ar priskirtinos savybės yra sukuriamos neigiamos pasekmės, apribojamos galimybės vienodomis sąlygomis dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir naudotis savo teisėmis, kai panašiomis aplinkybėmis kitokiais požymiais pasižyminčiam asmeniui šis mažiau palankus elgesys nėra taikomas.

Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės

orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 9 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

4. Šio skundo tyrimo metu sužinota, kad skundo pateikimo dieną galiojusią Progimnazijos direktoriaus 2018 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 1-66 patvirtintų Mokinio uniformos dėvėjimo taisyklių 3.1 punktu nustatyta: „Kasdien pamokose 1–4 klasių mokiniams privaloma uniforma“, kurios sudėtinė dalis, taikoma tik mergaitėms, yra „*languotas (nurodyto pavyzdžio) sarafanas“, ir, be kita ko, mergaitėms adresuojama nuostata „*tamsiai mėlynos spalvos kelnės (neprivaloma)“; berniukai privalo mūvėti („dėvėti“) tamsiai mėlynos spalvos kelnes.

Pareiškėja 2023 m. rugsėjo 12 d. elektroniniame laiške rašė: „mergaitės privalo kasdien dėvėti tik sarafaną, kelnės skirtos tik berniukams. Tokią informaciją pateikė mokyklos pavaduotoja bei pradinių klasių mokytoja. Mergaitėms jos leidžiamos tik sporto metu, o kasdienė apranga yra sarafanas nepriklausomai nuo metų laiko. Mano dukra į mokyklą su kelnėmis dar nevyko dėl šiltų orų. Per tėvų susirinkimą ir asmeniškai teiraujantis administracijoje dėl aprangos taisyklių buvau informuota, kad mergaitei kelis kart atvykus su kitokia nei sarafanas uniforma, mokykla imsis veiksmų: paklaus mergaitės kur jos uniforma, kreipsis į mane (mamą), į savivaldybę bei vaikų teisių tarnybą už vaiko nepriežiūrą.“ Taigi pagal skundo tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes spėjama, kad 1–4 klasių moksleivėms, taip pat ir Pareiškėjos dukrai, privaloma vilkėti tik uniforminį sarafaną ir draudžiama mūvėti kelnes, kurias leidžiama mūvėti tik tų pačių klasių berniukams.

Diskriminacija yra siejama su asmeniu ir kildinama iš palyginamųjų asmenų ar jų grupių nevienodo traktavimo, pagrįsto to asmens ar grupės asmenų tam tikrais tapatybės požymiais. Šiuo konkrečiu atveju tiriant diskriminacijos lyties pagrindu fakto buvimą ar nebuvimą, yra lyginami skirtingos lyties 1–4 klasių moksleiviai – mergaitės bei berniukai ir vertinama, ar panašiomis aplinkybėmis Progimnazijoje jiems sudaromos vienodos mokymosi ir ugdymosi sąlygos, ar jiems taikomas vienodo elgesio principas nepaisant lyties. Nustatyto tipo uniformų dėvėjimas yra viena iš mokymo, ugdymo sąlygų, kuri yra privaloma visiems Progimnazijos 1–4 klasių mokiniams, tai yra berniukams ir mergaitėms, ir vyresnių klasių mokiniams.

Visuomenėje yra nusistovėję drabužių dėvėjimo įpročiai, tradicijos, todėl ilgą laiką buvo manoma, kad moterims reikėtų segėti sijonus, vilkėti sukneles, sarafanus, o vyrams – mūvėti kelnes.

Keičiantis papročiams, įpročiams, visuomenės nuostatoms, mados tendencijoms, mergaitės, moterys jau seniai įgijo pasirinkimo teisę mūvėti įvairių modelių kelnes, o ne tik vilkėti stereotipiškai joms priskirtus sijonus, sukneles. Kitaip tariant, moterims, mergaitėms jau seniai tapo įprasta ir priimta rinktis tokią aprangos dalį, kuri geriausiai atspindi jų asmeninius poreikius, lūkesčius, pritaikyta jų kūnui, su kuria jos jaučiasi komfortiškai, saugiai ar tiesiog rinktis tai, kas patinka ir naudoti rūbą kaip saviraiškos priemonę. Tuo pačiu moterims, mergaitėms svarbu ir įprasta rinktis aprangą, kuri apsaugotų jas nuo galimų fizinių, oro temperatūros neigiamų faktorių, kartu ir atlieptų tam tikrą aprangos kodą, drabužio dėvėjimo aplinką ir kt. Taigi laisvė moteriai vilkėti / mūvėti / segėti tokį drabužį (kelnes, sijoną, sarafaną, suknelę ar kt.), kuris geriausiai atitinka jos pasirinkimą, poreikius, visuomenėje yra suprantama kaip moters saviraiškos, savirealizacijos laisvė, kuri negali būti varžoma ir ribojama nepagrįstais motyvais, atgyvenusiais stereotipais.

Pažymėtina, kad Europos Tarybos priimtoje 2018–2023 m. lyčių lygybės strategijoje¹ teigiama: „lyčių stereotipai – tai iš anksto susiformavę socialiniai ir kultūriniai modeliai ar idėjos, pagal kuriuos moterims ir vyrams priskiriamos savybės ir vaidmenys, nustatyti ir ribojami jų lyties. Lyčių stereotipai yra rimta kliūtis siekiant realios lyčių lygybės ir skatina diskriminaciją dėl lyties. Tokie stereotipai gali riboti natūralius mergaičių ir berniukų, moterų ir vyrų talentus ir gebėjimus, jų mokymosi ir profesinius polinkius ir patirtį, taip pat gyvenimo galimybes apskritai.“

Todėl vertinant skundo aplinkybes spręstina, kad Taisyklėmis nustatytas ribojimas 1–4 klasių moksleivėms pamokų metu privalomai dėvėti tik uniforminius sarafanus, faktiškai nesuteikiant galimybės mūvėti kelnes, kaip alternatyvų uniforminį drabužį, riboja moksleivių-mergaičių ir konkrečiai Pareiškėjos dukros galimybę mokytis Progimnazijoje saugiomis, fizinius, higienos, saugumo, patogumo poreikius atitinkančiomis sąlygomis. Teigtina, kad Pareiškėjos dukra dėl Taisyklėmis nustatyto privalomo 1–4 klasių mergaitėms įpareigojimo dėvėti išimtinai sarafaną, kuris stereotipiškai siejamas su moteriškajai lyčiai priskirtais drabužiais, ir nesudarant galimybės mūvėti kelnes pamokų metu, atsidūrė mažiau palankioje padėtyje nei tokių pačių klasių moksleiviai-berniukai, kuriems buvo sudarytos galimybės mūvėti kelnes, kurios stereotipiškai siejamos su vyriškajai lyčiai būdingais drabužiais. Taigi darytina išvada, kad Progimnazijos direktoriaus 2018 m. birželio 20 d. įsakymu Nr.1-66 patvirtintų Taisyklių 3.1 punktu Pareiškėjos dukrai nebuvo sudarytos lygios galimybės mokytis Progimnazijoje vienodomis su berniukais sąlygomis dėl ribotų galimybių mūvėti kelnes.

¹ Council of Europe, *Gender Equality Strategy 2018-2023* (coe.int).

Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Tauragės „Aušros“ progimnazijos direktoriaus 2023 m. rugsėjo 29 d. įsakymu Nr.1-78 Taisyklės buvo pakeistos ir 3.1 punktu nustatyta mergaitėms privaloma uniforma yra „languotas (nurodyto pavyzdžio) sarafanas arba tamsiai mėlynos spalvos kelnės“; ši informacija viešai skelbiama Progimnazijos interneto svetainėje, kurioje publikuojamos pakeistos Taisyklės.

Atsižvelgdama į skundo tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes dėl megztinių, džemperių, švarkų, bliuzonų vilkėjimo, kurie galimai yra privalomi pagal moksleivių amžių ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 17 str. 2 d. nuostata, suteikiančia teisę lygių galimybių kontrolieriui teikti išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, taip pat pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių teisių įgyvendinimo politikos prioritetų, rekomenduoju Progimnazijai įvertinti moksleivių, tėvų atsiliepimus, poreikius, Progimnazijos bendruomenės nuomonę bei Lietuvoje galiojantį teisinį reglamentavimą ir užtikrinti visiems moksleiviams vienodas ugdymo, mokymo(si) sąlygas nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 17 str., 29 str. 3 d. 4 p.,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Nutraukti tyrimą, nutraukus lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Progimnaziją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė